

Dan Olweus er professor i psykologi ved Universitet i Bergen. Han har forsket på mobbing i mer enn 20 år og betraktes som grunnleggeren av dette forskningsområdet. Det blir bygget opp et nasjonalt og internasjonalt "Kompetansesenter mot mobbing og antisosial atferd, Olweus-gruppen mot mobbing", ved [HEMIL senteret](#), Universitetet i Bergen.

Olweusprogrammet er et tiltaksprogram for skolen som fokuserer på hva som må gjøres for å få stoppet mobbing eller hverdagsdiskriminering av barn og ungdom.

Olweusprogrammet kan vise til gode resultater både i Norge og i andre land når det gjelder å redusere mobbing, problematferd og utvikle sosial kompetanse. Det er gjennomført forskningsbasert kartlegging som dokumenterer effekt.

GENERELL INFORMASJON OM OLWEUSPROGRAMMET

Olweusprogrammet, som inngår i regjeringens handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet, er en landsomfattende innsats mot mobbing og antisosial adferd i skolen. Innføringen av programmet begynte i 2001. Det er en målsetting alle grunnskoler skal få tilbud om å delta i programmet i 2003. I Oslo har vi et eget Olweusteam som veileder skolene igjennom programmet.

Programmet skal være forankret hos skoleledelsen, og det er viktig at alle ansatte på skolen er aktivt med i arbeidet med programmet. I alt deltar ca. 225 skoler i programmet så langt, og 75 instruktørkandidater som skal støtte og veilede skoler i bruken av programmet, er under utdanning. Instruktørene samarbeider med hverandre, og gjennom nettverksbygging har instruktørene anledning til å utveksle erfaringer.

Olweusprogrammet bygger på fire grunnleggende prinsipper som er utledet fra forskning om utvikling og endring av aggressiv, antisosial atferd. Det gjelder å skape et skolemiljø (og helst også et hjemmemiljø) som kjennetegnes av: 1) varme, positiv interesse og engasjement fra de voksne, 2) klare og faste grenser mot uakseptabel atferd, 3) bruk av ikke-fiendtlige, negative konsekvenser ved uakseptabel atferd (og positive konsekvenser ved adekvat atferd), 4) tydelige, autoritative voksne som også kan fungere som gode rollemodeller.

På grunnlag av disse prinsippene er det utviklet tiltak på tre forskjellige nivå. Som eksempel kan nevnes: på skolenivå – gjennomføring av anonym spørreskjemaundersøkelse blant elevene, utvikling av et samordnet og vel fungerende inspeksjonssystem; på klassenivå – innføring av klasse/skoleregler mot mobbing som blir fulgt opp i regelmessige klassemøter; på individnivå – alvorlige samtaler med mobbere og mobbeofre og deres foreldre etter bestemte opplegg, utforming av individuelle tiltaksplaner. Et viktig redskap for innføring av tiltaksprogrammet på den enkelte skole og for å høyne personalets kompetanse er opprettelsen av såkalte pedagogiske samtalegrupper som møtes regelmessig i 90 minutter to ganger i måneden. Selv om skolen har hovedansvaret for å motarbeide mobbeproblem i skolen, så involverer programmet også elevene og de foresatte i dette arbeidet på flere forskjellige måter.

Olweusprogrammet har som mål å "omstrukturere det eksisterende sosiale miljø" slik at det blir mindre muligheter og mindre belønning for mobbeadferd og annen antisosial atferd. Andre viktige kjennetegn er at det bygger systematisk på forskningsbasert kunnskap og at det blir lagt stor vekt på evaluering av implementering av programmet og dets effekter. Programmet er både systemorientert og individorientert og så vel akutt problemreduserende som forebyggende. Selv om det er vel dokumentert at gode resultater kan oppnås etter

forholdsvist kort tid (6-8 måneder) – med en reduksjon av nivået av mobbing på 30-70 prosent - er målsettingen med Olweusprogrammet langsiktig: den går ut på å skape en permanent beredskap mot mobbing og antisosial atferd i skolen. Programmet er valgt ut som et "modellprogram" både i Norge og USA. Det var det eneste av 56 tiltaksprogrammer mot problematferd som en ekspertkomité nylig kunne anbefale uten reservasjoner til fortsatt bruk i norsk skole (<http://ufd.dep.no/norsk/publ/rapporter>).

Kommuner (og skoler) som deltar i Olweusprogrammet, kan søke om (og sannsynligvis regne med å få) midler til "kvalitetsutvikling i grunnskolen" som forvaltes av statens utdanningskontorer.

Mer informasjon om programmet og søknadsprosedyrer finnes på <http://lom.ls.no> (videre til "psykososialt miljø" og "mobbing") eller <http://www.uib.no/psyfa/hemil/mobbing>.

 [utskriftsvennlig versjon](#)

Dette er en landsomfattende innsats mot mobbing og hverdagsrasisme i skolemiljøet. Alle barne- og ungdomsskoler i landet får tilbud om få å innføre i tiltaksprogrammet.

Relevante dokumenter

> [Læringscenterets brev Olweusprogrammet vår 2002](#)

> [OP02-BU Brev til statens utdanningskontorer](#)

> [OP02-BS Brev til skolesjef oppvekstsjef](#)

> [OP02-BR Brev til rektor skoleledelsen](#)

> [OP02-IN Info om tiltaksprogrammet](#)

> [OP02-KS Kommunens bydelens regionens søknadsskjema](#)

> [OP02-SS Skolens \(rektors\) søknadsskjema](#)

> [OP02-IS Instruktør-kandidat søknadsskjema.doc](#)

> [OP02-IA Instruktør-kandidat anbefaling](#)

Olweusprogrammet er et tiltaksprogram for skolen som fokuserer på hva som må gjøres for

å få stoppet mobbing eller hverdagsdiskriminering av barn og ungdom.

Olweusprogrammet kan vise til gode resultater både i Norge og i andre land når det gjelder å redusere mobbing, problematferd og utvikle sosial kompetanse. Det er gjennomført forskningsbasert kartlegging som dokumenterer effekt.

Læringscenteret har ansvaret for spredning og implementering av Olweusprogrammet i stor skala i norsk grunnskole, fra år 2001. Dan Olweus og hans medarbeidere holder nå på å utdanne instruktører som skal gi opplæring til nøkkelpersoner på skolene.

Læringscenteret har sendt brev om Olweusgruppens informasjonspakke til Statens utdanningskontorer i alle fylker. Aktuelle kommuner og grunnskoler har fått [Læringscenterets brev ang. Olweusprogrammet - vår 2002](#) tilsendt som vedlegg til epost. Informasjonspakken finnes som "Relevante dokumenter" på høyre side.

Tiltak i 2004

Oslo Olweusteam tilbyr alle grunnskoler i Oslo veiledning ved implementering av Olweusprogrammet og oppfølging for skoler som har Olweusprogrammet som del av sin ordinære drift.

SPESIELL INFORMASJON OM OLWEUSPROGRAMMET MOT MOBBIING.

Den følgende informasjonen er delt inn i tre hoveddeler: organisering, aktiviteter samt finansiering og ressurskrav. Under "organisering" er også utdanningen av instruktørkandidater beskrevet. I tillegg er det vedlagt en preliminær tidsplan for de forskjellige opplærings-/tiltaksaktivitetene samt en kort artikkel om tiltaksprogrammet, dets prinsipper og dokumenterte effekter av Dan Olweus. Mer detaljert informasjon om programmet og dets forskningsbakgrunn finnes i lærerveiledningen *Olweus' kjerneprogram mot mobbing og antisosial atferd* (versjon III - 2001) og boken *Mobbing i skolen* (Olweus, 1992).

ORGANISERING

Begreper som brukes om organiseringen:
--

samordningskomité	<i>prosjektstyringsgruppe for Olweusprogrammet</i>
koordinator	<i>skolens egen kontaktperson for Olweusprogrammet</i>
pedagogiske samtalegrupper	<i>studie- og veiledningsgrupper på skolen</i>
nøkkelpersoner	<i>lærere ved skolen som er ledere for de pedagogiske samtalegruppene</i>
instruktør	<i>skolens (som oftest eksterne) veileder for Olweusprogrammet</i>

Skolene som skal ta i bruk Olweusprogrammet, skal i oppstartsåret etablere en samordningskomité og peke ut flere personer med bestemte oppgaver.

OPPRETTELSE AV SAMORDNINGSKOMITÉ

Den enkelte skole må opprette en samordningskomité som har det overordnede ansvaret for innføring av tiltaksprogrammet på skolen. Samordningskomiteen skal se til at innføringen av programmet følger den planlagte progresjonen, og gruppen kan foreslå/eventuelt treffe beslutninger om større tiltak og endringer i eksisterende rutiner.

Samordningskomiteen skal også sørge for at spørreundersøkelsen (som er en av aktivitetene i programmet) blir gjennomført og resultatene bearbeidet. Videre skal denne gruppen se til at det blir arrangert foreldremøte(r) med mobbing og tiltaksprogrammet som tema.

Samordningskomitéen skal representere tiltaksprogrammet i forhold til skolen, de foresatte, og utad overfor lokalsamfunn og media.

Det er sannsynligvis behov for 4-6 møter i løpet av skoleåret, eventuelt med en viss konsentrasjon av møtevirksomheten i forbindelse med oppstarten av tiltaksprogrammet. Det bør tas skriftlige referat fra møtene.

Samordningskomitéen består normalt av:

- 1 en representant for skolens ledelse,
- 2 (to av) lederne for samtalegruppen(e)
- 3 ytterligere én representant for lærerne
- 4 sosiallærer/rådgiver
- 5 helsesøster, eller representant for skolehelsetjenesten
- 6 en eller to representanter for de foresatte (gjerner fra FAU)
- 7 en eller to representanter for elevene (gjerner fra Elevrådet)
- 8 representant(er) for skolefritidsordningen.

I enkelte tilfeller kan det være naturlig å la skolens samarbeidsutvalg eller driftsstyre fungere som samordningskomité, supplert med de nødvendige ekstra medlemmene for anledningen. Dersom denne løsningen velges, er det en forutsetning at møtene der Olweusprogrammet behandles, er fullt ut avsatt til dette.

Det kan være naturlig å be skolens instruktør om å delta i noen av møtene.

KOORDINATOR

En av lederne for de pedagogiske samtalegruppene (som også sitter i samordningskomiteen), skal pekes ut som koordinator for programmet på skolen. Koordinator vil ha et hovedansvar for organisering og aktiviteter rundt programmet på skolen, og vil også være bindeledd mellom skolen, instruktøren og Olweus-gruppen.

ETABLERING AV PEDAGOGISKE SAMTALEGRUPPER

Det skal etableres en eller flere pedagogiske samtalegrupper bestående av alle i det pedagogiske personalet på skolen samt en representant for ledelsen og helst også personale ved skolefritidsordningen. Disse gruppene har regelmessige møter av ca. 90 minutters varighet til en fast tid annenhver uke for å gjennomgå tiltaksprogrammet i detalj. Hvis antallet personer som skal delta i pedagogisk samtalegruppe overstiger ca 15 bør det opprettes flere slike grupper på skolen.

Møtene i samtalegruppene tar utgangspunkt i lærerveiledningen *Olweus' kjerneprogram mot mobbing og antisosial atferd* samt boken *Mobbing i skolen (1992)* og vil i første omgang pågå i ett skoleår, totalt ca. 12-16 møter. Det er en klar fordel om møtene i samtalegruppen(e) kan fortsette også under det påfølgende skoleåret, men hvis det ikke er tilkommet mange nye voksne på skolen som trenger innføring i programmet, kan kanskje møtefrekvensen reduseres til ca. én gang i måneden.

Det er naturlig at skolens Olweusinstruktør også deltar i noen av samtalegruppenes møter. På den måten vil hun eller han bli bedre kjent med personalet og aktivitetene på den enkelte skole.

NØKKELPERSONER

To eller flere nøkkelpersoner har til oppgave å lede den eller de pedagogiske samtalegruppene på skolen. De skal blant annet presentere materiellet som tiltaksprogrammet bygger på (ovenfor), for de andre deltakerne i samtalegruppene på en god og inspirerende måte. Materiellet følger en viss progresjon og er til dels strukturert med ferdiglagde overheads. På denne bakgrunn er det viktig at lederne av de pedagogiske samtalegruppene **har god erfaring fra voksenpedagogisk arbeid og en viss autoritet blant sine kolleger**. Den enkelte skole velger selv sine nøkkelpersoner, og dette bør helst skje allerede i vårsemesteret før skolen tar i bruk Olweusprogrammet (for alvor).

Nøkkelpersonene (eller noen av dem) skal også inngå i Samordningskomiteen.

Nøkkelpersonene vil få spesiell opplæring og veiledning i Olweusprogrammet av skolens Olweusinstruktør. Denne opplæringen vil starte med en 2-dagers samling umiddelbart før eller ved oppstart av høstsemesteret 2002.

Nøkkelpersonene skal delta i ytterligere noen hel- eller halvdagssamlinger med Olweusinstruktøren, totalt ca. 3 hele dager i løpet av første året skolen bruker programmet.

Da utbyttet av møtene i samtalegruppene i betydelig grad vil være avhengig av hvor godt det pedagogiske materiellet blir presentert av de to lederne, er det meget viktig at det blir

satt av tid til forberedelser til og etterarbeid etter møtene. To ekstra timer per uke for hver av nøkkelpersonene kan være et rimelig anslag. Det er selvfølgelig også viktig at den enkelte deltaker får mulighet til å sette seg inn i det pedagogiske materialet på forhånd. Det er ønskelig at det kan settes av 0.5-1 time i uken til lesetid for deltakere som ikke har lederansvar for gruppen.

AKTIVITETER SOM INNGÅR I PROGRAMMET

PERSONALET

En vesentlig del av Olweusprogrammet består i **skolering, bevisstgjøring og ferdighetsutvikling i personalgruppen**. I tillegg til de pedagogiske samtalegruppene, vil det være ønskelig at hele personalet samlet, gjerne på en planleggingsdag eller personalsamling tidlig i skoleåret får seg presentert et overblikk over hva Olweusprogrammet bygger på, hva det består av og hva det vil innebære for den egne skolen. Senere i skoleåret vil det være aktuelt å benytte en tilsvarende samling til å gå gjennom resultatene av spørreundersøkelsen, og å foreslå/treffe beslutninger om vesentlige endringer i inspeksjonsrutiner og andre forhold som gjelder skolen under ett. **Lærerne og det øvrige personalet ved skolen er av avgjørende betydning for en effektiv og fremgangsrik bruk av Olweusprogrammet.**

ELEVENE

Elevene skal gjennomføre flere aktiviteter i klassene sine. I regelmessige klassemøter skal de drøfte mobbing, kameratrelasjoner og trivsel i klassen, og de skal forelegges et sett av klasseregler spesielt utviklet med sikte på å stanse og forebygge mobbing. De skal lære om mobbingens uttrykk, mekanismer og skadevirkninger. Gjennom bruk av samtaler, rollespill, video og annet materiale skal elevene bli bevisst mobbing som fenomen, de skal lære seg enkle handlemåter de selv kan benytte når de opplever mobbing i sitt miljø. Generelt blir det lagt vekt på å støtte elevenes beredskap til å velge rett side og å hjelpe den eller de som blir utsatt for mobbing.

FORELDRENE

Foreldrene involveres i Olweusprogrammet på flere måter. Forebyggende, gjennom skole- og klasseforeldremøter, skal de informeres om skolens økte innsats mot mobbing og inviteres til samarbeid. Det blir lagt vekt på å øke foreldrenes generelle engasjement og kompetanse på området, slik at den viktige ressurs som foreldrene utgjør, blir best mulig utnyttet.

Ved konkrete mobbesaker skal skole og hjem arbeide sammen om å løse sakene. Informasjon fra skolen skal formidles til foreldrene til både mobbere og den som er blitt utsatt. Etablering av individuelle tiltaksplaner og tilhørende samtaler mellom pedagogisk personale og skolens administrasjon på den ene siden og foreldrene på den andre, er viktige virkemidler i Olweusprogrammet i slike saker..

Foreldrerådets Arbeidsutvalg (FAU) skal oppnevne en representant til samordningskomiteen for Olweusprogrammet og vil således være representert i den viktige

styringsgruppen for programmet på skolen. Det er ønskelig at FAU orienteres om programmet allerede på det tidspunkt skolen vurderer om den vil søke om å ta i bruk Olweusprogrammet. FAU skal holdes løpende orientert om arbeidet med Olweusprogrammet på skolen.

SPESIELLE AKTIVITETER: EGEN SPØRREUNDERSØKELSE OM MOBBING PÅ SKOLEN

Som en del av Olweusprogrammet skal skolen gjennomføre en anonym kartlegging av mobbing blant elevene med *Olweus' spørreskjema om mobbing*. Denne kartleggingen vil foregå på slutten av vårsemesteret før skolen starter innføringen av tiltaksprogrammet. Koordinator for programmet ved skolen vil få opplæring og veiledning i administreringen av dette arbeidet.

Resultatene fra spørreundersøkelsen vil bli presentert i begynnelsen av høstsemesteret, gjerne i forbindelse med en studiedag eller annen samling hvor også foreldre og elever er representert. Denne informasjonen fra spørreundersøkelsen, som følger et visst opplegg, er til stor hjelp når det gjelder å planlegge skolens videre anti-mobbearbeid.

Mange skoler velger å gjenta denne undersøkelsen ett år senere for se effektene av arbeidet og hva skolen må arbeide videre med.

En skjematisk oversikt over tiltakene i Olweusprogrammet gis i tabellen i den vedlagte artikkelen *Effektive tiltak mot mobbing*. Mer detaljert informasjon finnes i den nevnte lærerveiledningen og i boken *Mobbing i skolen*.

FINANSIERING OG RESSURSKRAV

Eventuelle kostnader i forbindelse med opplæring av skolens nøkkelpersoner og koordinator, totalt ca. 5 hele dager i skoleåret, må dekkes av den enkelte skole. Dette dreier seg om vikarutgifter til nøkkelpersoner og koordinator og eventuell lokalleie, dersom opplæringen ikke skal finne sted i skolens egne lokaler. Opplæringen av nøkkelpersoner gjøres gjerne for flere skoler under ett, dersom kommunen eller regionen deltar i programmet med flere skoler.

Personalets tidsbruk gjelder i hovedsak deltakelse i de pedagogiske samtalegruppene og forberedelser til disse (se foran) men også deltakelse på personalsamlinger og foreldremøter i forbindelse med programmet.

Det må også regnes tidsbruk for data-registrering av elevenes besvarelser, ca. 2-3 minutter pr. elevskjema. En skole med 100 elever vil anslagsvis trenge rundt 4 timer til bearbeiding av elevskjemaene.

Ta gjerne kontakt med Oslo Olweusteam hvis det er noe som er uklart eller må diskuteres.

Effektive tiltak mot mobbing Dan Olweus

Hemil-senteret, Universitetet i Bergen

(Denne artikkelen er opprinnelig publisert den 18.10.2001 i det elektroniske tidskriftet *Skolen i Norden* – <http://www.skolen.odin.dk>.)

Etter at mobbing mer og mer er kommet på den skolepolitiske dagsorden, er det blitt foreslått og iverksatt en rekke tiltak for å motvirke og forebygge problematikken (for en internasjonal oversikt, se Smith et al, 1999).

En del av disse forslagene synes å være direkte uheldige som for eksempel det å legge hovedvekt på å gjøre mobbeofrene mer robuste i forhold overgrep. Andre tiltak kan virke meningsfulle og potensielt brukbare. Et hovedproblem her er imidlertid at de fleste av de aktuelle tiltakene enten ikke har kunnet dokumentere positive effekter i det hele tatt eller ikke har vært utsatt for systematisk evaluering.

Det er derfor meget vanskelig å vite om, og i tilfelle i hvilken grad, de foreslåtte tiltakene fungerer etter hensikten, det vil si, faktisk reduserer og/eller forebygger mobbeproblem blant elevene. Likevel er det klart at det er slike resultater som teller, og ikke for eksempel i hvilken grad voksne liker å bruke tiltakene ("brukertilfredsstillelse").

Behovet for vitenskapelig evaluerte tiltaksprogram

Dette problemet er nylig tatt opp i USA hvor en offisielt oppnevnt ekspertkomité fikk i oppdrag å foreta en kritisk evaluering av mer enn 400 antatt voldsforebyggende tiltaksprogram som regelmessig brukes i amerikanske skoler og annetsteds. Kun 10 av programmene (fire av disse var skolebaserte) tilfredsstilte de kravene som ble satt opp som minimumskriterier: at positive effekter var blitt dokumentert i vitenskapelig kontrollerte undersøkelser, at minst to forskjellige forskere/forskergrupper hadde kunnet dokumentere slike resultater og at effektene hadde en varighet på minst ett år. Disse 10 såkalte "Blueprint" eller modell-programmene blir nå innført på en rekke steder i USA med finansiell støtte fra det amerikanske justisdepartementet (Olweus & Limber, 1999).

En tilsvarende evaluering av 57 tiltaksprogram mot problematferd i skolen er nylig blitt gjennomført av en ekspertkomité i Norge (av disse hadde kun 25 program så mye skriftlig dokumentasjon at en evaluering var mulig). Kun ett av programmene kunne anbefales til fortsatt bruk i skolen uten reservasjoner (Rapport 2000).

Siden "Olweusprogrammet mot mobbing og antisosial atferd" var ett av de 10 Blueprint-programmene og var det programmet som ble anbefalt av den norske ekspertkomitéen, vil jeg i det følgende begrense meg til å gi noen resultater og erfaringer med dette programmet. En oversikt over kjernekomponentene i dette tiltaksprogrammet er vist i følgende tabell:.

OVERSIKT OVER OLWEUS' KJERNEPROGRAM

MOT MOBBING OG ANTISOSIAL ATFERD

GENERELLE FORUTSETNINGER

BEVISSTHET OG ENGASJEMENT

TILTAK PÅ SKOLENIVÅ

UNDERSØKELSE MED SPØRRESKJEMA
STUDIEDAG OM MOBBING
BEDRE INSPEKSJONSSYSTEM
PEDAGOGISKE SAMTALEGRUPPER
OPPRETTELSE AV SAMORDNINGSGRUPPE

TILTAK PÅ KLASSENIVÅ

KLASSEREGLER MOT MOBBING
REGELMESSIGE KLASSERÅD
KLASSEFORELDREMØTE

TILTAK PÅ INDIVIDNIVÅ

ALVORLIGE SAMTALER MED MOBBERE OG MOBBEOFRE
SAMTALER MED FORELDRENE TIL INNBLANDEDE ELEVER
BRUK AV FANTASI (LÆRERE OG FORELDRE)

Vitenskapelig evaluering av Olweusprogrammet

Den første evalueringen når det gjelder effektene av programmet ble gjort i forbindelse med en landsomfattende kampanje mot mobbing som ble initiert av Kirke- og undervisningsdepartementet. Ca. 2500 elever på klassetrinn 5-8 fra 42 skoler i Bergen ble fulgt over en periode på 2.5 år. Noen av hovedresultatene:

- Forekomsten av mobbeproblemer i skolen minsket kraftig - med ca. 50% eller mer - i løpet av de to årene etter innføring av tiltaksprogrammet. Stort sett ble disse resultatene oppnådd for både gutter og jenter og for både direkte mobbing ("å bli mobbet med forholdsvis åpne angrep på offeret"), indirekte mobbing ("å bli holdt utenfor kameratgruppen", sosial isolering) og det å mobbe andre elever.
- Det var også en klar nedgang i antisosial atferd som tyveri, hærverk, ungdomsfull og skulk.

- Samtidig kunne en fastslå en økning av elevenes trivsel i skolen og en klar forbedring av forskjellige sider ved det sosiale klimaet i klassene.

Liknende resultater med reduksjon av mobbeprobler med 40-50 prosent er blitt registrert i to store intervensjonsstudier i løpet av de siste årene: en undersøkelse av ca. 4000 elever i 14 tiltaksskoler og 16 sammenlikningsskoler i Bergen i 1997-1998 og en undersøkelse av ca. 2300 elever fra 10 skoler i Oslo-området i 1999-2000 (Olweus, 1999a, 2001). Positive, men noe svakere resultater er blitt rapportert fra partielle replikasjonsstudier i England, USA og Tyskland (Olweus & Limber, 1999).

En hovedkonklusjon fra disse undersøkelsene er at det er fullt mulig å dramatisk redusere mobbing i skolen og relaterte problem med et gjennomarbeidet, forskningsbasert tiltaksprogram.

Hovedprinsipper

Olweusprogrammet bygger på et fåtall nøkkelprinsipper som er utledet fra forskning omkring utvikling og forandring av den aktuelle problematferd, spesielt aggressiv atferd. Det er således viktig å prøve å få til en "omstrukturering av det eksisterende sosiale miljøet" og å skape et skolemiljø (og helst også et hjemmemiljø) som kjennetegnes av:

- varme, positiv interesse og engasjement fra de voksnes side
- faste grenser mot uakseptabel atferd
- konsekvent bruk av ikke-fysiske, ikke-fiendtlige negative konsekvenser (sanksjoner) hvis en elev bryter de reglene man er blitt enig om
- voksne i skole (og hjem) som fungerer som autoriteter i visse henseender.

Disse prinsippene er så blitt "oversatt" til en rekke konkrete tiltak på skole-, klasse- og individnivå (se Tabell 1). Sentrale mål med tiltaksprogrammet er å forandre "leilighets- og belønningsstrukturene" for mobbing slik at mulighetene til og belønning for mobbeatferd blir sterkt redusert.

Norsk storsatsing mot mobbing

Stortinget har i statsbudsjett for 2001 bevilget midler til innføring av Olweusprogrammet mot mobbing og antisosial adferd i stor skala i norske grunnskoler. Innføringen, som blir foretatt i samarbeid med det nyetablerte Læringscenteret, er bygd opp etter en tre-trinns modell. Olweus-gruppen ved HEMIL-senteret utdanner et antall instruktørkandidater som så skal gi opplæring til 3-4 "nøkkelpersoner" (vesentlig lærere) på 2-5 grunnskoler hver. Disse nøkkelpersonene har ansvar for å gjennomføre programmet på sin skole under veiledning av sin instruktør-kandidat, som i sin tur blir veiledet fra Olweus-gruppen. I løpet av året vil man på denne måten kunne nå ut til ganske betydelig antall skoler. Et sentralt element for å sikre kvalitetskontroll når det gjelder innføringen av tiltaksprogrammet er opprettelse av spesielle "pedagogiske samtalegrupper" på hver enkelt skole (Olweus, 1999b). Disse gruppene vil komme sammen regelmessig annen hver uke for å gjennomgå de ulike delene i tiltaksprogrammet, under ledelse av de spesialtrente nøkkelpersonene på skolen.

Nye kull av instruktør-kandidater vil begynne sin trening i 2002, 2003 osv. Det ambisiøse målet er at alle barne- og ungdomsskoler i landet skal få tilbud om å innføre

tiltaksprogrammet i løpet av de nærmeste årene.

Referanseliste

- Olweus, D. (1973). Hackkycklingar och översittare: Forskning om skolmobbing. Stockholm: Almqvist & Wiksell. (Utgitt i 1974 i Norge under tittelen: Hakkekyllinger og skolebøller: Forskning om skolemobbing. Oslo: Cappelen.)
- Olweus, D. (1978). Aggression in the schools: Bullies and whipping boys. Washington, D.C.: Hemisphere (Wiley).
- Olweus, D. (1992). Mobbing i skolan- hva vi vet og hva vi kan gjøre. Oslo: Universitetsforlaget. (Utgitt i 1993 i blant annet England og USA under tittelen: Bullying at school: What we know and what we can do. Oxford: Blackwell Publishers.)
- Olweus, D. (1999a). Noen hovedresultater fra det nye Bergensprosjektet mot mobbing og antisosial atferd i skolen. Manuskript. HEMIL-senteret, Universitetet i Bergen, Norge.
- Olweus, D. (1999b). Olweus' kjerneprogram mot mobbing og antisosial atferd: En lærerveiledning. Manuskript. HEMIL-senteret, Universitetet i Bergen, Norge.
- Olweus, D. (2001). Antimobbingsprosjekt i Oslo-skoler med meget gode resultater. Manuskript. HEMIL-senteret, Universitetet i Bergen, Norge
- Olweus, D., & Limber, S. (1999). Blueprints for violence prevention: Bullying Prevention Program. Institute of Behavioral Science, University of Colorado,.Boulder, USA. (Se også www.colorado.edu/cspv/blueprints.)
- Rapport 2000. Vurdering av program og tiltak for å redusere problematferd og utvikle sosial kompetanse. Utgitt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet , juni 2000 (se <http://kuf.dep.no/norsk/publ/rapporter>)
- Smith, P. K., Morita, Y., Junger-Tas, J., Olweus, D., Catalano, R., & Slee, P. (1999). (Eds.) The nature of school bullying: A cross-national perspective. London: Routledge.